

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Příčiny mnichovské kapitulace v roce 1938

Vypracoval: Jan Vosáhlo
Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.
České Budějovice 2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 27.6 2014

.....

Rád bych poděkoval svému vedoucímu PhDr. et PaedDr. Marku Šmídovi, Ph.D, za odbornou pomoc při psaní mé bakalářské práce, za jeho připomínky a rady k správnému vypracování. Dále bych mu chtěl poděkovat za čas který mi věnoval v konzultačních hodinách.

Obsah

ANOTACE.....	4
ANNOTATION.....	5
1. ÚVOD.....	6
2. MEZINÁRODNÍ PŘÍČINY MNICHOVSKÉ DOHODY.....	7
2.1 Versailleská smlouva a vztahy s Německem.....	7
2.2 Mezinárodní smlouvy před druhou světovou válkou.....	10
3. VNITROPOLITICKÉ PŘÍČINY MNICHOVSKÉ DOHODY.....	13
4. VOJENSKÉ PŘÍČINY MNICHOVSKÉ DOHODY.....	17
4.1 Geografická poloha a počasí.....	17
4.2 Československé opevnění.....	18
4.3 Letectvo a pozemní personál.....	19
4.4 Pěchota.....	23
4.5 Tanky a dělostřelectvo a motorizované jednotky.....	24
4.6 Závěr vojenských příčin Mnichovské dohody.....	25
5. MORÁLNÍ PŘÍČINY MNICHOVSKÉ DOHODY.....	28
6. ZÁVĚR.....	33
7. SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ.....	35

ANOTACE

Příčiny mnichovské kapitulace v roce 1938

Jan Vosáhlo

Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

Klíčová slova: Mnichovská dohoda, 1938, Appeasement, Československá armáda

Rok: 2014

Bakalářská práce *Příčiny mnichovské kapitulace v roce 1938* vysvětluje historické příčiny, které vedly k Mnichovské dohodě, která byla zásadním dějinným zvratem před druhou světovou válkou. Cílem práce je popsat příčiny které vedly k přijetí Mnichovské dohody dne 29. září roku 1938. Dané příčiny budou rozebrány ze čtyřech hlavních pohledů a to z mezinárodního, vnitrostátního, vojenského a morálního. Tato práce bude mít využití v pedagogické oblasti jako dokument shrnující a vysvětlující tuto událost, která až do dnešních dnů není pro českou společnost uzavřená.

ANNOTATION

The Causes of the Munich Agreement in 1938

Jan Vosáhlo

Supervisor: PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

Key words: Munich Agreement, 1938, Appeasement, *Czechoslovak Army*

Year: 2014

Bachelor thesis *The Causes of the Munich Agreement in 1938* deals with the historical events that has led to the Munich Agreement which has been a major incident before the Second World War. The aim of this thesis is to clarify these causes of the Munich Agreement. The causes will be analyzed from four main point of views, the international, domestic, military and moral. Thesis might be used in an educational field to fully understand the circumstances of this event.

1. Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá událostmi, které vedly k přijetí Mnichovské dohody dne 29. 9. 1938. V této práci pomocí historicko-syntetické analýzy se věnuji hlavním příčinám této události. Hlavní příčiny rozebírám ze čtyř hlavních pohledů a to z mezinárodního, vnitrostátního, vojenského a morálního. Vzhledem k povaze dané události je každý pohled rozdílně komplexní, a proto nejsou kapitoly stejně dlouhé. Větší prostor v mé práci věnuji pohledu mezinárodnímu a vojenskému a menší naopak vnitrostátnímu a morálnímu. Cílem mé práce je popsat danou problematiku, shrnout ji z hlavních pohledů a vyvodit závěry zejména v politické a vojenské oblasti.

Z mezinárodního pohledu se zabývám zejména vývojem Německa v meziválečném období resp. k jeho postupnému porušování Versaillské smlouvy. Dále analyzuje mezinárodní smlouvy, které Československo v meziválečném období uzavřelo pro svou vlastní bezpečnost. Z hlediska vnitrostátního se věnuji zejména vlivu sudetoněmecké strany na politickou scénu, která byla následně řešena pomocí britského prostředníka lorda Runcimana. Z vojenského hlediska analyzuje stavy a možnosti československé a německé armády. Jelikož je tato oblast značně komplexní a složitá, rozdělil jsem jí do přehlednějších kapitol. Z pohledu morálního se zabývám zejména důvody a příklady obrany národní suverenity. V této části se také zamyslím nad postojem E. Beneše a vyjadřuji svůj vlastní názor.

Na konci každé hlavní kapitoly, tj. jednoho ze čtyř pohledů shrnuji daný pohled na mnichovské události. V závěru práce shrnuji své hlavní pohledy na příčiny, které vedly k přijetí Mnichovské dohody.

2. Mezinárodní příčiny Mnichovské dohody

2.1 Versailleská smlouva a vztahy s Německem

Je velmi těžké dohledat počátky příčin, které vedly k zářijovým událostem v roce 1938. Někteří historici¹ vidí příčiny mnichovských událostí již v osidlování českých zemí německým obyvatelstvem po bitvě na Bílé hoře v roce 1620. Ačkoliv je problematické určit „o kolik je třeba se vracet do historie“, neoddiskutovatelně můžeme najít první příčiny Mnichova v situaci po první světové válce. Německo první světovou válku jako jedna z Ústředních mocností prohrálo. Porážka v první světové válce byla velkou ranou pro německou národní hrdost a Německo čekaly velké restrikce v mnoha oblastech. Ačkoliv se tento fakt nezdá jako důležitý, byl to zárodek, který následně společně s hospodářskou krizí a velmi „přísnou“ Versailleskou smlouvou vyústil v německý pocit ublíženosti a k vnímání Versailleské smlouvy jako křivdy a nespravedlnosti. Tyto nálady v německé společnosti daly prostor pro vzestup A. Hitlera a následně pro vznik Třetí říše. Zmíněná Versailleská smlouva je však z historického hlediska dokonalým ukazatelem neschopnosti Francie a Velké Británie (potažmo všech vítězných mocností Dohody) důsledně dožadovat plnění této smlouvy po Německu.

Německo totiž v případě Versailleské smlouvy porušilo téměř všechny články této dohody, resp. povinnosti z této smlouvy vyplývající. Prvním nejvýraznějším porušením bylo zavedení dvouleté povinné služby v roce 1935. Německo muselo přijmout odpovědnost za ztráty a utrpení mocnostem Dohody během první světové války. V roce 1921 byly vyčísleny válečné reparace, které přesto, že byly později téměř o polovinu sníženy, měly tvrdý dopad na německou ekonomiku. Tento dopad byl zejména znatelný v době hospodářské krize, a vytvořil podmínky pro převzetí moci A. Hitlerem.

Značné části Německem dosud ovládaných oblastí (např. Alsasko-Lotrinsko, Poznaňsko, Hlučínsko, oblast Sársko atd.) připadly jiným státům, např. Francii, Polsku, Dánsku, ale i Československu. Německo také přišlo o všechny své tehdejší kolonie (např. Marshallovy ostrovy, Palau, Nauru či Kamerun) s výjimkou Německé jihozápadní Afriky. Versailleská smlouva garantovala poválečné uspořádání Evropy, resp. uspořádání státních

---

¹Mnichovský debakl díl 2. [Rádiový pořad]. ČRo Historický klub. Česko, 2008. 02:00.

hranic. Toto uspořádání Německo veřejně a oficiálně napadlo v roce 1938, kdy se začalo dožadovat pohraničního území Československa, tzv. Sudet.²

Versailleská smlouva omezovala do značné míry velikost a uspořádání německých ozbrojených sil. Z historického hlediska je nepochopitelné, proč československá vláda nepoukazovala na tato fakta o německém zbrojení. V dlouhodobém horizontu by Československo patrně nemohlo být označeno historií za viníka rozpoutání války, při jednoduchém porovnání německé ofenzivní armády a československé armády, postavené na bránění své národní suverenity, tedy československých státních hranic.

Německo se ve Versailleské smlouvě zavazovalo nevlastnit tanky, těžké dělostřelectvo, nezavést brannou povinnost a neudržovat generální štáb. Fakt, že Německo porušilo všechna tato ustanovení, byla známá již před rokem 1938. Mimo zbrojení však zůstává nejvýznamnějším německým porušením smlouvy obsazení demilitarizované zóny v Porýní v roce 1936. Toto obsazení pásma Porýní dalo Německu strategickou výhodu a poukázalo na neschopnost západních mocností adekvátně reagovat.³ Tento případ není ojedinělý, opakoval se např. v roce 1939 kdy podle historika J. Němečka: „*Neuspěla však ani diplomacie polská, která naopak tvrdě hájila své pozice.*“⁴

Německo mělo dle smlouvy zákaz vlastnit ponorky a letectvo. Z vojenského hlediska je proto zajímavé, že Německo mělo v roce 1938, i přes tento zákaz, kvalitnější letectvo než Československo, a to jak v technologické tak materiální oblasti, zejména u stíhacích letounů.

Porušení Versailleské smlouvy ze strany Německa nebylo jednorázové, ale naopak pozvolné, opakované a z jejich strany došlo k mnoha ústupkům. I v případě obsazení Porýní (definované jako demilitarizovaná zóna) nezasáhla ani jedna mocnost jakýmkoli způsobem, Francie dokonce ani diplomaticky,⁵ zejména pro své vlastní vnitropolitické problémy.

---

² DEJMEK, Jindřich. *Československá zahraniční politika v roce 1938*. Praha, 2000. ISBN 80-85864-84-3/ÚMV s. 367.

³ Viz. DEJMEK, Jindřich. *Československá zahraniční politika v roce 1936 Svazek II*. Praha, 2003. ISBN 80-86506-30-4/ÚMV. s. 237.

⁴ NĚMEČEK, Jan. Československo-polské vztahy na počátku 2. světové války: složitá cesta k jednání o konfederaci. In: *Český časopis historický 2/2002*. Praha, 2000. s. 335.

⁵ KVAČEK, Robert. Mnichovské desatero. In: *Sborník z mezinárodního symposia k 70. výročí mnichovské dohody. Mnichov 1938 a česká společnost*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-06-9. s. 92.

Dle historika Jana Tesaře⁶ se jednalo o první typ psychologické války. Jak zmiňuje, jednalo se o neporovnatelný vliv propagandy ze strany Německa, na který neuměla československá vláda a ani společnost reagovat. J. Tesař vystihuje, že v konfliktu nehrály takovou roli počty divízií, či vyzbrojenost jednotlivých armád. Jak bude uvedeno v kapitole o vojenských aspektech, Hitler vedl hlavně psychologickou válku a případný vývoj vojenského konfliktu Německa s Československem, pro něj nemusel být výhodný jak vojensky, tak politicky. Dle J. Tesaře: „*Mnichovská krize je prvním velkým střetnutím psychologické války, typické pro novou dobu, dobu masových hnutí a na nich založených totalitních diktatur.*“⁷

Jak již bylo částečně vysvětleno, mohlo dojít k nedodržení mezinárodních smluv, které Československo uzavřelo. Hlavní představitelé západních spojenců ČSR, tedy Velké Británie a Francie, se nechali obelhat Hitlerem a jejich představitelé si zejména nepřáli další ozbrojený konflikt. Většina z nich podlehla klamání A. Hitlera a německé propagandy. Jak tvrdí E. Hahnová: „*Všeněmecké požadavky byly od konce první světové války a po celé meziválečné období podpořeny masivní propagandistickou kampaní, a právě její dějiny jsou základním pilířem pro vysvětlení neobyčejných volebních ‚úspěchů‘ sudetoněmecké strany. Jejím centrem nebyla Praha, nýbrž Berlín a Vídeň. Šlo o popularizaci stejných myšlenek ve třech státech zároveň. Nesčetné kulturněpolitické organizace vydávaly po dvacet let v Německu, Rakousku a ČSR agitační brožury, či vědecky upravené knihy a organizovaly konference pro politické, vědecké, osvětářské a mládežnické pracovníky s jednou společnou obsahovou náplní: Útoky proti výmarské, rakouské a československé republice byly zdůvodňovány velkoněmeckými cíli a takovými historickými výklady dějin, které zdánlivě dokazovaly jejich oprávněnost.*“⁸

Historicky není tedy překvapením, že západní státy podlehly propagandě o utlačování německé menšiny v českém pohraničí. Bohužel tento fakt společně s prosazováním politiky usmiřování, tj. „appeasementu“, vedl k nátlaku Francie a Velké Británie na Československo. A. Hitler v této situaci využil napjaté vnitropolitické situace Československa a nátlakem jak na Československo, tak na jeho spojence dosáhl odstoupení Československého pohraničí, kde se nacházela drtivá většina lehkého a těžkého opevnění, které mělo dorovnat lidské a materiální zdroje chybějící Československu při případném konfliktu. Dle E. Hahnové: „*Tváří v tvář*

---

⁶TESAŘ, Jan. *Mnichovský komplex*. Praha: Prostor, 2000. ISBN 80-7260-035-4. s. 64-70.

⁷TESAŘ, Jan. *Mnichovský komplex*. Praha: Prostor, 2000. ISBN 80-7260-035-4. s. 65.

⁸HAHNOVÁ, Eva. "Mnichov" v kontextu (sudeto)německých dějin. In: *Sborník z mezinárodního symposia k 70. výročí mnichovské dohody. Mnichov 1938 a česká společnost*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-06-9. s. 19.

militaristickému expanzionismu nacistického Německa se však mnohým Evropanům splnění velkoněmeckého požadavku zdálo menším zlem než nová válka.“⁹

2.2 Mezinárodní smlouvy před druhou světovou válkou

Československo vzniklo po první světové válce rozpadem Rakousko-Uherska dne 28. října 1918. Československo mělo jako nově vzniklý stát zájem o udržení míru v Evropě a stejně tak hájilo svou zahraniční politikou tehdejší status quo. Pro zajištění své bezpečnosti byla dle B. Čelovského: „... založena na spojenectví s Francií z roku 1924, příp. 1925, k němuž se později přidal pakt se Sovětským svazem z roku 1935. Malá dohoda se vztahovala výhradně na Maďarsko.“¹⁰

Československo - francouzská smlouva byla podepsána v Paříži dne 25. ledna 1924. Podle M. Johna se: „Sestávala se z osmi základních článků zavazujících oba partnery k automatickému vzájemnému poskytnutí vojenské pomoci v případě ohrožení některého ze signatářů.“¹¹ Podle Johna¹² zahrnovala tato smlouva i tajné doložky, které byly „zaměřené na zcela konkrétní vojenská opatření v případě války s Německem.“¹³ Tyto doložky ovšem nebyly v nadcházejících letech dopracovány a pro vzájemnou pomoc nevznikly žádné konkrétní plány. Tyto tajné doložky byly zveřejněny rok poté při podpisu Locarnských smluv z 16. října 1925. Locarnské smlouvy byl souhrn několika smluv mezi Československem, Německem, Velkou Británií, Belgií, Francií, Itálií a Polskem. Ačkoli měly tyto smlouvy zaručit bezpečnost v Evropě, písemné garantování německých západních hranic a naopak negarantování východních německých hranic dalo prostor pro budoucí nátlak Německa vůči Československu. Jak píše B. Čelovský: „Druhý francouzsko – československý pakt z 16 října 1925 byl dokonalý vzájemný obranný pakt vojenského charakteru. Vzájemná vojenská pomoc měla tedy následovat po válečném porušení locarnských závazků Německem vůči Francii nebo Československu, a to ve smyslu stanov Společnosti národů.“¹⁴ Francie byla tedy smluvně zavázána vojensky pomoci

---

⁹HAHNOVÁ, Eva. "Mnichov" v kontextu (sudeto)německých dějin. In: *Sborník z mezinárodního symposia k 70. výročí mnichovské dohody. Mnichov 1938 a česká společnost*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-06-9. s. 28.

¹⁰ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Ostrava, 1999. ISBN 80-86101-19-3. s. 57.

¹¹ JOHN, Miloslav. *Září 1938, Role a postoje spojenců ČSR*. Olomouc, 2000. ISBN 80-85642-20-4. s. 14.

¹² JOHN, Miloslav. *Září 1938, Role a postoje spojenců ČSR*. Olomouc, 2000. ISBN 80-85642-20-4. s. 15.

¹³ JOHN, Miloslav. *Září 1938, Role a postoje spojenců ČSR*. Olomouc, 2000. ISBN 80-85642-20-4. s. 14.

¹⁴ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Ostrava, 1999. ISBN 80-86101-19-3. s. 58.

Československu v případě konfliktu s Německem. Jelikož francouzská zahraniční politika¹⁵ byla silně oslabena konflikty na své vnitropolitické scéně,¹⁶ upínala se v zahraniční politice stále více na svého spojence Velkou Británií. Jak poznamenává B. Čelovský: „*Už koncem roku 1937 bylo jasné, že pro případ, že by se Československo dostalo do krize, má klíč k řešení Velká Británie. Francie sice nadále potvrzovala své závazky k Československu, ale stále větší měrou brala ohled na Londýn.*“¹⁷ Velká Británie však neměla vůči Československu žádné spojenecké závazky a vzhledem k její poloze neměla tak veliký zájem na řešení německo-československých problémů jako např. Francie. Při vyhocení československo-německých vztahů, způsobených zvyšujícím se nátlakem Sudetoněmeckou strany v roce 1938, vyslala Velká Británie do Československa lorda W. Runcimana, aby působil jako prostředník mezi československou vládou a Sudetoněmeckou stranou. Ačkoli se československá strana snažila do největší míry vyhovět Karlovarským požadavkům¹⁸ bez narušení své státní suverenity, W. Runciman ve své zprávě z 21. září 1938 doporučil: „*Pokud bude nutné nějaké odstoupení území, a já myslím, že bude, mělo by být provedeno okamžitě a bez zdržování.*“¹⁹

Mimo smlouvy československo-francouzské podepsalo v roce 1935 Československo smlouvu se Sovětským svazem. Jak zmiňuje B. Čelovský: „*Šlo o omezenou vzájemnou povinnost poskytnutí pomoci, neboť v podpisovém protokolu se předpokládala pomoc Francie napadenému státu.*“²⁰ Tento fakt o nutnosti zapojení Francie je klíčový pro pochopení spojeneckých postojů v měsících před podepsáním Mnichovské dohody. Pomoc od Sovětského svazu byla podmíněna účastí Francie, která se však, jak bylo zmíněno výše, kvůli svým vnitrostátním záležitostem stále více přikláněla k vyjádření Velké Británie. Zahraniční politika Velké Británie, respektive Chamberlainova politika appeasementu, však nepodporovala rozšíření vlivu Sovětského svazu do střední Evropy. Samotnou pomoc od sovětského svazu také komplikoval nevyjasněný vztah Československa a Polska. Polsko totiž nesouhlasilo s poválečným uspořádáním česko-polských hranic, zejména s oblastí Těšínska²¹ a Polsko dle

---

¹⁵ Která byla zásadní pro udržení poválečného uspořádání v Evropě.

¹⁶ Řešením hospodářské krize, konfliktů mezi pravíci a levíci, svržením vlád a řešením celostátních stávek.

¹⁷ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Ostrava, 1999. ISBN 80-86101-19-3. s. 61.

¹⁸ Karlovarské požadavky byl souhrn požadavků Sudetoněmecké strany vůči československé vládě týkající se zejména autonomních a správních práv německých občanů na území Československa.

¹⁹ Lord Runciman: *zpráva z 21. září 1938* [online]. [cit. 17. 6. 2014]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dokument/lord-runciman-zprava-z-21-zari-1938>.

²⁰ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Ostrava, 1999. ISBN 80-86101-19-3. s. 66.

²¹ JOHN, Miloslav. *Září 1938, Role a postoje spojenců ČSR*. Olomouc, 2000. ISBN 80-85642-20-4. s. 166.

M. Johna: „považovalo čs.-sovětskou smlouvu, byť limitovanou vazbou na Francii, za velmi nebezpečný přelom ve střeoevropské politice, ohrožující bezpečnost Polska.“²² Polsko proto odmítalo uzavření jakékoli smlouvy s Československem a kategoricky odmítalo jednat s Francií o možném průchodu sovětských sil do Československa přes své území.

Dle B. Čelovského: „Kromě francouzského a později sovětského spojení byla třetím pilířem československé zahraniční politiky Malá dohoda. Vznikla ze společných zájmů Československa, Rumunska a Jugoslávie na zachování teritoriálního statu quo vůči Maďarsku, které bylo nuceno odstoupit v roce 1919 značná území s maďarskou menšinou těmto třem státům.“²³ Pro Československo byl významný zejména její vztah vůči Rumunsku. V době mnichovské krize se jednalo o jediný hraniční stát, který byl bezvýhradně spojenecký. Rumunsko i přes svůj vlastní problémový postoj vůči Sovětskému svazu, bylo jedinou zemí, která alespoň v teoretické rovině umožňovala jednat o případné pomoci od Sovětského svazu, tedy o případném transitu sovětských jednotek na území Československa. Malá dohoda také garantovala případnou pomoc Rumunska vůči nepřátelskému Maďarsku.

Shrnu-li krátce mezinárodní aspekty Československa v období před Mnichovem, jednalo se o značně patovou situaci. Jediným skutečným spojencem bylo Rumunsko, s kterým ovšem Československo nevyřešilo případný transit sovětských jednotek. Smluvní společník Francie byla kvůli svým vnitrostátním problémům stále více vázána na Velkou Británii. Sovětský svaz by vojensky pomohl pouze v případě zapojení Francie, ale zapojení Sovětského svazu neschvalovala Velká Británie. Došlo tedy v této oblasti ke komplikované situaci, kdy Velká Británie prosazující politiku appeasementu se do případného konfliktu zapojit po boku Francie odmítala, ale stejně tak znemožňovala svým neschvalujícím přístupem i možnost pomoci od Sovětského svazu.

---

²² Tamtéž, s. 167.

²³ ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Ostrava, 1999. ISBN 80-86101-19-3. s. 66.

3. VNITROPOLITICKÉ PŘÍČINY MNICHOVSKÉ DOHODY

V rámci vnitropolitických aspektů Československa je těžké určit jednoznačně příčiny přijetí Mnichovské dohody. Československo bylo vyhlášeno 28. října 1918 a prvním prezidentem se stal T. G. Masaryk, když nastoupil do funkce prezidenta 14. listopadu 1918. T. G. Masaryk působil ve funkci až do roku 1935 a po celou dobu byl v úzkém kontaktu s E. Benešem, který působil na postu ministra zahraničí. E. Beneš se posléze stal druhým prezidentem Československa, když nastoupil do funkce 18. prosince 1935. V letech 1918-1933 působilo na československé politické scéně několik stran, mezi nejhlavnější patřily Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu, Československá sociálně demokratická strana dělnická, Československá strana národně socialistická, Československá strana lidová, Československá národní demokracie, Komunistická strana Československa a Německá sociálně demokratická strana dělnická v ČSR.²⁴

Z hlediska Mnichovského diktátu je přelomový právě rok 1933, kdy byla založena Sudetoněmecká strana, která hrála následně významnou roli v československé vnitrostátní politice. Jak zmiňuje J. Filípek: „*Sudetoněmecká strana (SdP) se ve volbách roku 1935 stala nejsilnější stranou v Československé republice: získala kolem 60 procent německých hlasů. Vypjatý německý nacionalismus byl jednou z hlavních charakteristik strany: Její vůdcové Konrad Henlein i jeho zástupce Karl Hermann Frank představovali ztělesnění vyhraněných velkoněmeckých (a postupně i nacistických) postojů.*“²⁵ V pohraničních oblastech Československa žila značná část německého obyvatelstva, která měla v letech 1935-1938 zásadní význam. Sudetoněmecká strana následně veskrze svého předsedy a zakladatele K. Henleina postupně naléhala na československou vládu. Historik R. Kvaček se k tehdejší situaci vyjadřuje takto: „*Henlein se přesně řídil pokyny z Berlína a vystoupil s požadavky, které mu měly zajistit vládu nad pohraničními oblastmi českých zemí. Věřil, že má ‚záda krytá říší‘ -, a proto mluvil ostře. Žádal ‚vymezení a uznání sudetoněmeckého území‘ a ‚vybudování německé samosprávy v sudetoněmeckém území ve všech oblastech veřejného života, pokud jde o zájmy a věci německé národnostní skupiny‘ a ‚napravení všeho bezpráví, které bylo učiněno sudetským Němcům od roku 1918 a nahrazení škod, jež tímto bezprávím vznikly.*“²⁶

²⁴ Viz. FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938 Hra o Československo*. Praha, 2001. ISBN 80-902023-9-X. s. 34-36.

²⁵ FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938 Hra o Československo*. Praha, 2001. ISBN 80-902023-9-X. s. 58.

²⁶ KVAČEK, Robert a CHALUPA, Aleš a HEYDUK, Miloš. *Československý rok 1938*. Praha: Panorama, 1988. s. 62.

Sudetoněmecká strana byla financována a přímo podporována nacistickým Německem²⁷ a měla za úkol vytvářet co největší tlak na československou vládu a zároveň dodat Hitlerovi vhodnou záminku pro získání československého pohraničního území, tzv. Sudet. V těchto oblastech byl značný objem německého obyvatelstva, současně ale i pro československou obranu se zde nacházelo nezbytně nutné pohraniční opevnění. Sudetoněmecká strana zvyšovala svůj nátlak zejména v letech 1937-1938. Jak píše A. Chalupa: „*Odpoledne 17. října 1937 vyvrcholily v Teplicích Krajské dny Sudetoněmecké strany. Dav oslavující své předáky se střetl se strážníky. Podnět k tomu dal poslanec K.H.Frank, který zaútočil na policistu.*“²⁸ Tento zinscenovaný incident byl následně využit sudetoněmeckou a německou propagandou. Ačkoli československá vláda navrhovala nové národní statuty, sudetoněmecká strana pokračovala v nátlaku a dne 24. dubna 1938 předložila v Karlových Varech seznam požadavků vůči vládě Československa. Tyto požadavky známé jako Karlovarské byly K. Henleinovi sděleny přímo A. Hitlerem a požadovaly značnou autonomii pro sudetské Němce. I přesto, že část požadavků nebyla slučitelná s právním řádem Československa, se snažila československá vláda vyhovět a nabízela postupně několik řešení, kterým doufala vyřešit tuto krizi. Jak tvrdí R. Kvaček sudetoněmecká strana později usilovala pouze o čas a nebyla ochotná přijmout ani jediný československý plán: „*Henleinovce čtvrtý plán vyděsil: měli za úkol s pražskou vládou sice jednat, ale nedohodnout se.*“²⁹

Jelikož daná situace již přestávala být pouze vnitrostátním problémem, ale nyní celoevropskou záležitostí, vyslala Velká Británie v létě roku 1938 do Československa W. Runcimana na diplomatickou misi. W. Runciman měl sloužit jako pozorovatel britské vlády a zároveň prostředník pro jednání mezi sudetoněmeckou stranou a československou vládou. Následovala série setkání, z nichž jedno popisuje historik M. Heyduk: „*Červený Hrádek byl 28. srpna připraven pro nové setkání Runcimana s Henleinem. ‚Žádáme od anglické vlády, aby československé vládě doporučila vzít za základ řešení sudetoněmecké otázky náš autonomistický program‘ začal Henlein rozhovor a svou žádost předal lordovi ještě písemně. Runciman nemohl vyslovit souhlasné ‚ano‘, ale v příštích dnech jednal zcela ve smyslu tohoto*

---

²⁷JOHN, Miloslav. Čechoslováckismus a ČSR 1914 – 1938. Beroun: Baroko, 1994. ISBN 80-85642-20-4. s. 66.

²⁸KVAČEK, Robert a CHALUPA, Aleš a HEYDUK, Miloš. Československý rok 1938. Praha: Panorama, 1988. s. 13.

²⁹KVAČEK, Robert a CHALUPA, Aleš a HEYDUK, Miloš. Československý rok 1938. Praha: Panorama, 1988. s. 175.

*přání*³⁰ Jednání mezi oběma stranami probíhalo spíše ve prospěch sudetoněmecké strany, jak dokazuje Z. Šamberger: „*Zpráva německého vyslanectví v Praze tlumočila do Berlína koncem srpna 1938 uspokojení nad tím, že Runcimanova mise prospěla stanoviskům sudetoněmecké Henleinovy strany.*“³¹ Ve své konečné zprávě podal lord W. Runciman hodnocení své mise a doporučení pro následný postup britské vlády, resp. britské zahraniční politiky. W. Runciman doporučil odstoupení Sudet, ale zároveň dle Šambergera: „*Ve své zprávě Runciman připouštěl vinu henleinovských předáků za to, že se nenalezla cesta k dohodě.*“³²

Situace na vnitřní politické scéně v období Runcimanovy mise velmi zaměřená na prezidenta E. Beneše, který byl pod velkým tlakem. Jak ve své knize *1938: Měli jsme kapitulovat?* zmiňuje tehdejší československý politik Vlastimil Klíma: „*V této skupině [Toušek, Rašín, Ripka, Stránský] jsme si uvědomovali, že politikou Hodžovy vlády nebudeme na konflikt připraveni.*“³³ Československá vláda ještě 20. září 1938 odmítla jakékoli odstoupení pohraničních oblastí. Jak píše J. Kuklík: „*Britský a francouzský vyslanec v noci na 21. září intervenovali u prezidenta Beneše a žádali po něm ultimativně akceptování plánu...*“³⁴ Den poté, tedy 22. září 1938 československá Hodžova vláda požadavky přijala. Toto přijetí vyvolalo demonstrace po celém Československu, které nakonec vymohly odstoupení Hodžovy vlády a nástup vlády gen. J. Syrového³⁵ jak například popisuje historik J. Dejmek: „*Současně se vláda usnesla oznámit tuto tragickou skutečnost národu a odstoupit, přičemž jí měl nahradit úřednický kabinet, do jehož čela byl brzy vybrán prezidentovi blízký generál Jan Syrový.*“³⁶ Změna československé vlády však již nedokázala nijak zvrátit postoje mezinárodního postojů Francie a Velké Británie pro podepsání Mnichovské dohody dne 29. září 1938.³⁷

Shrnu-li vnitropolitické aspekty, byla to hlavně vliv sudetoněmecké strany, který ovlivňoval celou vnitrostátní politiku. Nátlak na československou Hodžovu vládu, který

---

³⁰KVAČEK, Robert a CHALUPA, Aleš a HEYDUK, Miloš. *Československý rok 1938*. Praha: Panorama, 1988. s. 155.

³¹ŠAMBERGER, Zdeněk. *Mnichov 1938 v řeči archivních dokumentů*. Praha: Státní ústřední archiv, 2000. ISBN 80-85475-60-X. s. 29.

³²ŠAMBERGER, Zdeněk. *Mnichov 1938 v řeči archivních dokumentů*. Praha: Státní ústřední archiv, 2000. ISBN 80-85475-60-X. s. 37.

³³KLÍMA, Vlastimil. *1938: Měli jsme se bránit?*. Praha, 2012. s.46-47.

³⁴KUKLÍK, Jan a NĚMEČEK, Jan a ŠEBEK, Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova*. Praha, 2011 ISBN 978-80-87284-18-6. s. 38.

³⁵KUKLÍK, Jan a NĚMEČEK, Jan a ŠEBEK, Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova*. Praha, 2011 ISBN 978-80-87284-18-6. s. 39.

³⁶DEJMEK, Jindřich. *Edward Beneš: politická biografie českého demokrata II*. Praha, 2008. s. 158.

³⁷Respektive 30. září 1938 jelikož smlouva byla podepsána krátce po půlnoci.

narůstal i přes misi britského lorda Runcimana, vedl nakonec k jejímu odstoupení a nahrazení vládou gen. Syrového.

4. VOJENSKÉ PŘÍČINY MNICHOVSKÉ DOHODY

Vojenské okolnosti mnichovských událostí jsou i přes uplynutí 75 let od události stále velmi otevřeným tématem jak u historiků, tak i u neodborné veřejnosti.³⁸ Jen velmi málo literatury z období před rokem 1989 se ovšem dá považovat za relevantní, bez určitého zveličení významu případné pomoci ze Sovětského svazu a bez zveličení možného významu pohraničního opevnění.³⁹ I přes poměrně rozsáhlé publikace o stavu tehdejší československé armády narážíme často na problém nedostatečně zmapované situace na německé straně, tj. u wehrmachtu, luftwaffe a kriegsmarine. Za tento fakt pravděpodobně může tehdejší působení německé propagandy a částečný nezájem o výzkum v tomto časovém období např. oproti stavu v roce 1939 před napadením Polska.⁴⁰ Pro srovnání armád z doby před přijetím Mnichovské dohody je tedy nutné neuvažovat o wehrmachtu a luftwaffe jako o silách, které zaútočily na Polsko, ale o jejich skutečném stavu, který v roce 1938 vykazoval často stejné nedostatky v připravenosti jako u armády československé.

Práce tohoto rozsahu nemůže zacházet do přílišných detailů a porovnávání jednotlivých vojenských aspektů. Budu se proto zejména držet již vyvozených závěrů v jednotlivých oblastech, které v závěru vzájemně porovnám.

4.1 Geografická poloha a počasí

Geografická poloha Československa vůči nacistickému Německu je z hlediska obrany státních hranic značně nevýhodná. Tento fakt vychází z polohy Československa ve středu Evropy a z protáhlého tvaru státu ve směru východ – západ. Československo mělo hranice s jinými státy dlouhé 4 120 km,⁴¹ přičemž mimo 201 km dlouhých hranic se spojeneckým Rumunskem se jednalo o hranice, které bylo nutno v případě konfliktu bránit. Nejproblematictější byla hranice s Německem a Maďarskem a po anšlusu v roce 1938 i hranice s Rakouskem. Ačkoli byla strategicky poloha Československa vůči ostatním státům nevýhodná, mělo Československo výhodný terén, vhodný k obraně. Hranice Československa byly lemovány horami a vrchovinou, která se průměrně pohybuje okolo nadmořské výšky 1 000 m.

---

³⁸ Příkladem mohou být rozsáhlá debatní vlákna např. na serverech www.palba.cz či www.fronta.cz.

³⁹ Viz. TESAŘ, Jan. *Mnichovský komplex*. Praha: Prostor, 2000. ISBN 80-7260-035-4. s. 33-44.

⁴⁰ Tato skutečnost je patrně způsobena tím, že oproti Polsku se československá a německá armáda reálně nestřetly.

⁴¹ JOHN, Miloslav. *Září 1938 II*. Brno: Bonus A, 1997. ISBN 80-85914-45-X. s. 234.

n. m.⁴² Tyto přirozené hranice značně stěžují možný průlom nepřátelských jednotek a společně s vodními toky, přehradami a rybníky naopak zvyšují obranyschopnost obránců. Společně s obsazeným pevnostním systémem tedy přirozené a částečně přirozené překážky⁴³ do určité míry vyvažovaly nevýhodnou strategickou polohu Československa. Velmi zanedbatelné množství kvalitních komunikací v horských oblastech by také značně znemožňovalo provedení plánované německé bleskové války.

Velmi opomíjeným vojenským faktorem je počasí, ačkoliv je zohledňováno při jakémkoli plánování vojenské operace. Strategickým záměrem čs. armády bylo provést úspěšnou mobilizaci a zabránit následným snahám o prolomení obranné linie německou armádou. Následně bylo záměrem československé armády udržet co největší část čs. území do příchodu spojeneckých vojsk. Hypotetická doba, po kterou by se podle historiků dokázala čs. armáda bránit, spadá čistě do oblasti fikce a historické fantazie. I přesto je faktem, že v září a říjnu roku 1938 byly na území Česka značné srážky,⁴⁴ které by znesnadňovaly postup nepřátelských vojsk přes československé horské hranice.

4.2 Československé opevnění

Za československé opevnění můžeme považovat lehká opevnění, těžká opevnění, polní opevnění a soustavy protipěchotních a protitankových zátarasů. Velmi často opomíjenou složkou jsou zdemolovatelné komunikační prvky a objekty, které narušují či plně znemožňují nepřátelský přesun a manévrování. Jelikož československá armáda předpokládala boj na vlastním území, měla vypracované plány pro narušení komunikací v pohraničních oblastech, cíleně zeslabovala nosnost mostních konstrukcí. Ženíjní jednotky byly dislokované a připravené zničit strategicky významné mosty, železniční uzly a významné objekty. Tento fakt, který by významně narušil možnosti německé bleskové války, je kromě M. Johna⁴⁵ přehlížen téměř všemi významnými historiky, zabývajícími se tímto obdobím.

Nejrozšířenějším vybudovaným typem opevnění bylo lehké opevnění, které se skládalo z železobetonových pevnůstek, vystavěných v obrané linii a často i v několika řadách tzv. sledech. Výstavba lehkého opevnění závisela jak na geografické poloze zmíněného úseku, tak

---

⁴² Při použití dnešního výškového systému Baltského moře po vyrovnání.

⁴³ Například rozvodnění toků následkem vypuštění přehrad, či zaplavení určitých oblastí.

⁴⁴ Viz. Český Hydrometeorologický Ústav. *Archiv*. In: portal.chmi.cz [online]. [cit. 13. 6. 2014]. Dostupné z: <http://portal.chmi.cz/>.

⁴⁵ JOHN, Miloslav. *Září 1938 II*. Brno: Bonus A, 1997. ISBN 80-85914-45-X. s. 360.

na obyvatelstvu v daném úseku. Některé části Československa se tedy dopředu rozhodla armáda nebránit, a proto úseky lehkého opevnění nekopírují přesný tvar Československa. Interpretace významu lehkého opevnění se v odborné literatuře často liší⁴⁶. Faktem je, že pevnosti lehkého opevnění měly za úkol zajistit úspěšné provedení mobilizace. Tato nutnost odpadla po úspěšném provedení mobilizace čs. armády, vyhlášené dne 23. září 1938, jež je právoplatně považována za velmi profesionálně a úspěšně provedenou. Druhým úkolem lehkého opevnění bylo chránit vlastní manévrující jednotky a zdržet nepřítele po dobu, než se do války zapojí spojenecké jednotky. I přes nedokončené úseky a neúplné vyzbrojení prokázalo lehké opevnění svůj možný význam v roce 1938 a při konci války v roce 1945. Jak zmiňuje J. Tesař: „Československá opevnění z roku 1938 prošla zkouškou bojů v roce 1945. Takže nejde o žádné kdyby. Zmiňuje se o nich s uznáním Jeremenko: útočil na Ostravu z území polského, tedy ze strany kde roku 1938 opevnění nebyla, on však zvolil obchvat právě přes nejdokonaleji vybudovanou linii opevnění z roku 1938; zdrželo ho to o necelé dva týdny.“⁴⁷

Za zmínku k tomuto testu bojem československého pohraničního opevnění jistě stojí i fakt, že v případě zmíněné tříměsíční ostravsko-opavské operace se jednalo o ustupující německé jednotky, jejichž tehdejší síla, organizovanost, morálka a týlové zabezpečení bylo mnohonásobně nižší než v případě československé armády při mobilizaci v roce 1938. Dle M. Johna je pravdou že, „plánovaný rozsah výstavby čs. opevnění byl splněn nejvýše z jedné čtvrtiny a že u aktivovaných úseků byla jeho hodnota velmi rozdílná“⁴⁸, stejně jako je faktem, že drtivá většina těžkého opevnění nebyla dostavěna. I přesto by vzhledem k dislokaci jednotlivých československých armád zejména jejich podpůrných a „opouzďrovacích“ jednotek poskytlo československých opevnění společně s přirozenými přírodními překážkami výhodu oproti útočícím jednotkám.

4.3 Letectvo a pozemní personál

Stav československého letectva prodělal v období mezi lety 1918 - 1938 značný pokrok jak v oblasti materiální (letiště a letouny), tak v oblasti technologické a výcvikové. V nově vzniklém Československu letectvo v podstatě neexistovalo, až na několik desítek pilotů a továrního komplexu pro výrobu specifických leteckých motorů. Dva roky po vyhlášení

---

⁴⁶ KVAČEK, Robert a CHALUPA, Aleš a HEYDUK, Miloš. *Československý rok 1938*. Praha: Panorama, 1988. s. 96.

⁴⁷ TESAŘ, Jan. *Mnichovský komplex*. Praha: Prostor, 2000. ISBN 80-7260-035-4. s. 43.

⁴⁸ JOHN, Miloslav. *Září 1938 II*. Brno: Bonus A, 1997. ISBN 80-85914-45-X. s. 362.

samostatného československého státu proto vznikly první letecké továrny Avia, Aero a Letov s přidruženými továrnami pro výrobu leteckých motorů. I přesto, že v 30. letech vznikaly i další továrny a československé letectvo postupně sílilo, početně i technologicky zaostávalo za německou luftwaffe. Tento fakt byl zejména dán jeho nutností „začít od píky“ a nutností obrovských finančních i lidských prostředků vložených do budování pohraničního opevnění, namísto právě například zmíněného letectva. Dalším problémem v rozvoji letectva bylo také materiální zajištění výroby a provozu, ať již se jednalo o dovoz oceli, lehkých kovů zejména duralu či leteckého paliva. Problémy s leteckým palivem, které se z 90 % dováželo z Polska a Rumunska, se československá armáda snažila částečně vyřešit vlastní směsí, do které se přidával v Československu vyráběný líh.⁴⁹

Při porovnávání stavu vojenského letectva se musíme zejména zaměřit na stav letišť, stav letounů, a to zejména stíhacích a počty a vycvičenost leteckého personálu. Častou chybou v dřívějších letech bylo nadměrné zmiňování⁵⁰ vynikajících výsledků československých pilotů ve vojenských akrobatických soutěžích z let 1927-1937, které však byly částečně zavádějící a neodpovídalo skutečnému stavu tehdejšího letectva.

Geografický tvar Československa vůči Německu, strategicky znevýhodněn anšlusem Rakouska nedovoloval udržení letišť na západ od řeky Vltavy. Jediné výjimky tvořila letiště v Plané u Českých Budějovic a letiště v Plzni. Tato nutnost opustit letiště blízko hranic s Německem vycházela z obranné strategie československé armády, avšak omezovala strategické možnosti letecké podpory či možnost případného odvetného útoku československých bombardovacích perutí na území Německa. I přes snahu vybudovat co největší počet letišť dále v českém vnitrozemí, „*všechna místa v českých zemích a na západním Slovensku byla ze základů německého letectva dosažitelná z různých směrů nejdéle za 30 minut letu.*“⁵¹

Československá protiletadlová obrana se skládala zejména ze stíhacího letectva, jeho hlásné služby a protiletadlového dělostřelectva. Protiletadlové kanony a kulometry⁵² byly velmi kvalitní, zejména z hlediska přesnosti palby a dostřelu, a i proto se staly významným vývozním artiklem. Z hlediska nedostatku finančních prostředků však nedokázala československá armáda zajistit dostatečný počet dělostřeleckých baterií pro svou vlastní obranu

---

⁴⁹ JOHN, Miloslav. *Československé letectvo v roce 1938*. Praha: Prostor, 1996. s. 29.

⁵⁰ Jedná se zejména o tituly vydané před rokem 1989, například *Rovnice řešená zradou* od Oty Holuba vydaná v roce 1979, či *Vojenské dějiny Československa* vydané kolektivem autorů v roce 1987.

⁵¹ JOHN, Miloslav. *Československé letectvo v roce 1938*. Praha: Prostor, 1996. s. 34.

⁵² Zejména typ protiletadlového kanonu vz.22, kulometu vz.36 a ústřední zaměřovač vz.37.

„...československé armádě se totiž v kritické chvíli nedostávalo takové obrany proti nim [německým letadlům]: „Byl nedostatek protiletadlových baterií (a my jsme jich tolik vyvezli!). Skutečně, i zbraní tradičně vyvážených se v kritické chvíli nedostávalo vlastní armádě.“⁵³

Základním letounem československého stíhacího letectva byl stíhací dvouplošník B-534, vyráběný závodem Avia. Mezi jeho výhody patřila možnost denní i noční služby, možnost závěsu leteckých pum, velký počet náhradních dílů a možnosti rychlé opravy. Další nespornou výhodou B-534 byla možnost vzletu z neupravených ploch polních letišť, což z části vyvažovalo nedostatečné možnosti československé protiletadlové obrany a zvyšovalo šance na ochranu vlastního vzdušného prostoru. Mezi nevýhody naopak patřila jeho technická zastaralost pro budoucí využití a rychlost. Samotná konstrukce dvouplošníků, jejich problematické řešení zasunování podvozků a veliký aerodynamický odpor vedl k opuštění toho technologického typu letadla a k přechodu k jednoplošníkům. I přesto dle V. Němečka⁵⁴ byly stroje zavedené roku 1935 vrcholovým typem ve své kategorii a piloti již s nimi byli dostatečně seznámeni a „zalétáni“, což se naopak nedalo říct o německých stíhacích pilotech na strojích Messerschmitt Bf 109, nově zaváděných v luftwaffe roce 1937. Ačkoli se často hovoří o německých pilotech se zkušenostmi ze španělské občanské války, jejich zkušenosti byly částečně „anulovány“ při přezbrojování z dvouplošníků na jednoplošníky Bf 109.⁵⁵ „Čs. Letectvo disponovalo v roce 1938 letouny, jejichž koncepce byla odvozena z úspěšných typů I. světové války. Potenciální soupeř, nacistická Luftwaffe, v té době už používala letouny nové generace, samonosné a všemi novinkami letecké techniky opatřené jednoplošníky, většinou typy, s nimiž pak bojovala za 2. světové války.“⁵⁶

Ačkoli německé jednoplošníky vynikaly zejména svou rychlostí nad československými B-534, prokázaly B-534 svou možnou účinnost např. při obraně první Slovenské republiky proti Maďarsku, či svým nasazením v rámci luftwaffe při útoku na Polsko v roce 1939.⁵⁷ V rámci československého vojenského letectva působily mimo stíhacích letek i pozorovací,

---

⁵³ TESÁŘ, Jan. Mnichovský komplex. Praha: Prostor, 2000. ISBN 80-7260-035-4. s. 46.

⁵⁴ Viz. NĚMEČEK, Václav. *Československá letadla [1918 - 1945]*. Praha: Naše vojsko, 1983. s. 133.

⁵⁵ NĚMEČEK, Václav. *Československá letadla [1918 - 1945]*. Praha: Naše vojsko, 1983. s. 132.

⁵⁶ Viz. JOHN, Miloslav. *Československé letectvo v roce 1938*. Praha: Prostor, 1996. s. 10.

⁵⁷ NĚMEČEK, Václav. *Československá letadla [1918 - 1945]*. Praha: Naše vojsko, 1983. s. 131.

zvědné a bombardovací letky, avšak zde nejsou rozdíly pro srovnání s německou luftwaffe tak podstatné, zejména vzhledem k odlišnému zaměření jednotlivých armád.⁵⁸

Československá armáda měla dostatečný počet pilotů a pozemního personálu pro provoz letišť a letadel v roce 1938. Problémem československého vojenského letectva však bylo dle M. Johna⁵⁹ velmi malý počet záloh létajícího personálu. John tvrdí, že ačkoli směrnice vyžadovaly nejméně 50 % záloh pilotů dvoumístných letounů a 100 % záloh pilotů stíhacích letounů, dosáhly i přes veškeré snahy o doškolení pilotů zálohy objemu pouze 25 %. Tento fakt by podle něj výrazně omezil dobu, po kterou by bylo československé letectvo schopno se účinně bránit po delší dobu vůči německé letecké převaze.

Faktem je, že prameny popisující sílu luftwaffe v rozmezí let 1935-1938 si často vzájemně odporují a působí značně nepřesně.⁶⁰ Za tento fakt pravděpodobně může tehdejší působení německé propagandy a částečný nezájem o výzkum v tomto časovém období, např. oproti stavu luftwaffe v roce 1939 před napadením Polska. I přes tuto skutečnost se dochovaly záznamy o obdobné nepřipravenosti německých leteckých posádek, zvláště z hlediska vycvičenosti pro nové letouny.

Shrnu-li srovnání československého a německého letectva tak i přesto, že většina československých perutí byla nasazena v letectvu 1. armády určeném pro obranu Čech, nedokázala by patrně bez případné pomoci spojeneckých letadel a spojeneckého leteckého personálu odvrátit nezvratnou převahu německé luftwaffe. V určitých oblastech jakými jsou např. kvalita pilotů nebo možnosti provizorních letišť se mohlo československé vojenské letectvo německé luftwaffe vyrovnat. V mnohem větším počtu oblastí však československé vojenské letectvo naopak zaostávalo, jako např. v materiálním zabezpečení, počtu bojeschopných strojů či počtu záložního leteckého personálu. V horizontu několika týdnů od případného vypuknutí války s Německem by bez pomoci spojenců bylo pro Československo pravděpodobně nemožné zajistit bezpečnost československého vzdušného prostoru.

---

⁵⁸ Německá luftwaffe byla samozřejmě více orientována na agresivní nasazení všech dostupných sil pro útočné úkoly, zatímco u československého letectva se jednalo zejména o úkoly obraného charakteru.

⁵⁹ Viz. JOHN, Miloslav. *Československé letectvo v roce 1938*. Praha: Prostor, 1996. s. 110.

⁶⁰ JOHN, Miloslav. *Československé letectvo v roce 1938*. Praha: Prostor, 1996. s. 168.

4.4 Pěchota

Pěchota československé armády se skládala z pěších pluků běžných, horských, pevnostních, strážních, hraničářských, instrukčních, cyklistických a zvláštního určení.⁶¹ V době mobilizace se povolaly ještě tzv. záložní oddíly, které počty jednotlivých pluků ještě navýšily. Mimo československé armády působily v Československu vojensky organizované bezpečnostní sbory stráže obrany státu tj. četnictva a finanční stráže, které byly většinou dislokovány v pohraničních oblastech. Počet československých vojáků při mobilizaci z 23. září 1938 činil 1 202 008 mužů.⁶²

Pěchota německé armády procházela reorganizací, a proto je popsání jejího rozdělení komplikovanější než u armády československé. Německý wehrmacht se skládal z divizí pěších, horských, motorizovaných, zeměbraneckých a zvláštních. Mimo to byly také k wehrmachtu přidruženy ex-rakouské 45. a 46. pěší a motorizované divize a nekompletní 3. horská ex-rakouská divize.⁶³ Počet německých a rakouských vojáků stálé a náhradní armády se v roce 1938 uvádí jako 4 647 486 mužů.⁶⁴ Početně byla německá armáda téměř čtyřikrát větší než armáda československá. Stanovit počet německých vojáků, kteří mohli být vyčleněni na útok vůči Československu, není jednoduchý úkol. Část německých sil, jako například pracovní útvary, útvary ochrany hranic, školní a instrukční útvary, plnila defenzivní úkoly a část sil musela být vyčleněna na případnou obranu proti případným francouzským jednotkám.⁶⁵ Dle M. Johna: „*Současně připomenul [gen. Von Blomberg], že i dočasné ustrnutí německého postupu v Československu zvýší nebezpečí rozvinutí francouzské ofenzívy na západě a vzniknou obavy z proniknutí Rudé armády na čs. - německou frontu. Nebude možno vyloučit i změny stanovisek dalších států, což by pro Německo mohlo znamenat počátek krachu, protože k delší válce na dvou frontách proti silným protivníkům Německo dosud [rok 1938] nemá a v dohledné době ani nebude mít dostatek sil.*“⁶⁶

Shrnu-li srovnání útvarů pěchoty jednotlivých armád, je na první pohled jasná početní převaha německé pěchoty. Právě tato mohutná převaha, podle předních historiků zabývajících

---

⁶¹JOHN, Miloslav. *Září 1938 II*. Brno: Bonus A, 1997. ISBN 80-85914-45-X. s. 37.

⁶²JOHN, Miloslav. *Září 1938 II*. Brno: Bonus A, 1997. ISBN 80-85914-45-X. s. 192. Do tohoto počtu nebyli započtení četníci, příslušníci finanční stráže a dobrovolníci.

⁶³FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938 Hra o Československo*. Praha, 2001. ISBN 80-902023-9-X. s. 54.

⁶⁴JOHN, Miloslav. *Září 1938 I*. Brno: Bonus A, 1997. ISBN 80-85914-44-1. s. 57.

⁶⁵ Bohužel se do dnešního dne nepodařilo určit z tehdejších rozkazů, o jak velkou část německých sil by se tehdy jednalo.

⁶⁶JOHN, Miloslav. *Září 1938 I*. Brno: Bonus A, 1997. ISBN 80-85914-44-1. s. 254.

se tímto obdobím,⁶⁷ je důvodem, proč by Československo válku s největší pravděpodobností prohrálo. I přesto je třeba zmínit, že žádnou válku nevyhrála pouze čísla ve formě početní převahy, ale použitá strategie v dané situaci a za mnohočetných okolností daného konfliktu.⁶⁸ Ačkoli z hlediska vycvičenosti a vyzbrojenosti jsou jednotlivé pěchotní útvary obou armád srovnatelné, v oblasti morálky se obecně považuje morálka československé armády za mnohonásobně vyšší, neboť právě českoslovenští vojáci se připravovali k obraně své vlasti a republiky, napadené vnějším agresorem. Tehdejší vysoká morálka československých vojáků se jednak prokázala rychlou a bezproblémově provedenou mobilizací a jednak je dochována v tehdejších dokumentech, například v knize S. Morella, kde zachytil k příkladu svůj rozhovor s československými vojáky v březnu roku 1938: „*Když nás Německo napadne, budeme bojovat. Nejsme přece Rakušáci. U nás to Hitlerovi tak nepůjde, jako mu to šlo v Rakousku. My Němce známe. Žijeme už tisíc let v jejich sousedství; vládli nám přes tři sta let a pokoušeli se nás poněmčít, ale nepovedlo se jim to.*“

„A dejme tomu, že vám vaši spojenci Francie a Rusko nepomohou?“ zeptal jsem se.

„Pak se do toho dáme sami,“ odpověděl bez rozmýšlení.“⁶⁹

4.5 Tanky a dělostřelectvo a motorizované jednotky

Oblast dělostřelectva je zřejmě jedinou oblastí, ve které měla československá armáda jasnou převahu nad dělostřelectvem německým. Drtivá většina československých děl a houfnic pocházela z firmy Škoda Plzeň. Podle M. Johna: „*Plzeňská Škodovka vyrobila pro armádu celkem 11 600 děl a pokryla její potřeby v lehkých dělech na 70 % a v dodávkách těžkých děl z plných 100%.*“⁷⁰ Většina německých hlavních⁷¹ byla starší děla, která pouze prošla částečnými rekonstrukcemi, a Německo postrádalo těžké dělostřelectvo. Tato skutečnost je patrně dána jednak nutností rozsáhlého průmyslu pro výstavbu dělostřelectva, a také nutností Německa investovat prostředky v jiných oblastech, zejména spojených s provedením jejich konceptu bleskové války. Německé tanky a motorizované jednotky však v letech 1937-1938

---

⁶⁷ Jak Miloslav John, Jan Tesař tak vojenský historik Plk. Eduard Stehlík.

⁶⁸ Např. Vhodně zvolenou taktikou vzhledem k terénu, vhodným manévrováním, oslabujícími protiútoky atp.

⁶⁹ MORELL, Sydney. *Viděl jsem ukřižování, Sudety 1938-39 – Svědectví anglického novináře, který byl při tom.* Brno: JOTA, 1995. ISBN 80-85617-64-1. s. 10.

⁷⁰ JOHN, Miloslav. *Září 1938 II.* Brno: Bonus A, 1997. ISBN 80-85914-45-X. s. 58.

⁷¹ Podle M. Johna až přes 60 %.

ještě nebyly na úrovni, kdy by mohly provést úder takového rozsahu, jako v pozdějších letech druhé světové války. Jak uvádí M. John: „*Už cvičení plynulých a na sebe navazujících operací motorizovaných a obrněných divizí prováděná na manévrech v roce 1937, kdy se cvičily operace v hloubce nepřátelské obrany pro dosažení průlomu lineární obrany protivníka ukázala značné nedostatky. Především selhávala vzájemná spolupráce mechanizovaných jednotek v terénu. Ani letecká podpora plánovaných operací se neprojevovala tak, jak situace vyžadovala a velmi často letectvo nezasáhlo vůbec. Všechna vozidla trpěla technickými poruchami. Ukázalo se, že mají nevyhovující parametry a nejsou schopna jezdit terénem bez zpevněných cest.*“⁷² Toto shrnutí samozřejmě nezmiňuje další navazující problémy, jakými jsou nutnosti oprav, zajištění vyprošťovacích vozidel, ženijních jednotek, náhradních dílů atd. Německý plán rychlého průlomu pomocí motorizovaných a obrněných divizí se ukázal v roce 1937 jako nefunkční. Zejména v případě Československa by hrála velkou roli i jeho geografická poloha, zejména horské a kopcovité hranice s nedostatkem výše zmíněných zpevněných cest.

Československé mobilní prostředky sloužily zejména pro provedení mobilizace a následné přesouvání týlových jednotek. Československá armáda musela kvůli zajištění chodu armády rekvírovat vozidla a koně z civilního sektoru, kde např. zrekvírovala 186 461 koní, 5 230 osobních automobilů, 9 972 nákladních automobilů či 709 autobusů.⁷³ Stejně jako u německých mobilních prostředků se často vyskytovaly technické problémy, či nedostatek nákladních vozidel, kterých i při celkovém počtu 20 505 stále chybělo zhruba 4 000.⁷⁴

V oblasti tanků se tedy dají považovat tankové síly za vyrovnané. Dle V. Franceva a Ch. Klimenta Německo početní převahu tanků, zatímco československá armáda vlastnila tanky větší kvality, zejména nový typ LT-38.⁷⁵

4.6 Závěr vojenských příčin Mnichovské dohody

Je velmi problematické shrnout jednotlivá porovnání v jednotlivých oblastech do jednoduchých závěrů a nezacházet přitom do přílišných detailů. Zejména knihy M. Johna⁷⁶

---

⁷² JOHN, Miloslav. *Září 1938 I*. Brno: Bonus A, 1997. ISBN 80-85914-44-1. s. 41.

⁷³ Tamtéž, s. 192

⁷⁴ JOHN, Miloslav. *Září 1938 I*. Brno: Bonus A, 1997. ISBN 80-85914-44-1. s. 192.

⁷⁵ FRANCEV, Vladimír a KLIMENT, Charles. *Československá obrněná vozidla 1918-1948*. Praha: Ares, 1999. ISBN 80-86158-06-3. s. 92.

⁷⁶ *Září 1938 I, Září 1938 II a Československé letectvo v roce 1938*.

poskytují až na výjimky⁷⁷ kompletní a přesné rozebrání výstroje, výzbroje a možnosti jednotlivých armád. Z mého shrnutí dané problematiky v jednotlivých kapitolách vyplývá, že Německo mělo nad Československou republikou značnou převahu. Výraznou početní převahu mělo Německo v pěchotních jednotkách, kde se lidské zdroje Československa nemohly Wehrmachtu vyrovnat. V oblasti letectva mělo Německo technologický náskok u stíhacích letounů a v počtu bombardovacích perutí. Československo mělo pro obranu svého vzdušeného prostoru velmi nevýhodný tvar a velmi pravděpodobně by německá Luftwaffe brzy získala kontrolu nad československým vzdušným prostorem a německé bombardovací perutě by výrazně narušily naši průmyslovou výrobu, komunikační uzle a omezila manévrovací možnosti československé armády.

I přes značnou německou převahu v pěchotní a letecké oblasti se ovšem nedá předpokládat, že by Německo případný konflikt s Československem vyhrálo zamýšlenou bleskovou válkou. Jak popisuje M. John: „*Ofenzíva dle německých představ měla probíhat rychlým manévrem na pohotovém soustředění potřebných sil na vybraných směrech náporu využitím zdrcující místní převahy k nezadržitelným průlomům do lineárních obranných linií protivníka, následovaných obklíčením nepřátelských jednotek a rychlým rozhodným postupem do zázemí.*“⁷⁸ Manévrovací možnosti a technologická úroveň tehdejších německých motorizovaných a tankových jednotek v roce 1938 nedosahovala úrovně, kterou je dnes nacistické Německo známé v letech 1940-1945. Průlom na území Československa by byl komplikovaný zejména nedostatkem vhodných cest přes horská a kopcovitá území a přes československé pohraniční opevnění. Ačkoli pohraniční opevnění zdaleka nedosahuje významu, jaký mu byl v předchozích letech přikládán,⁷⁹ prokázalo, že i přes svou nedostavěnost by dokázalo nepřítele zdržet a znesnadnit mu společně s československým dělostřelectvem postup.

Ze shrnutí všech vojenských možností tehdejší československé a německé armády vyvozují své vlastní následující závěry. Československá armáda byla plně připravena bojovat a vzdorovat nepříteli. Její síly by při vhodném manévrování mohly německým silám vzdorovat v řádů dnů až týdnů, nikoli však měsíců. Německo by pravděpodobně nezvládlo úspěšně provést bleskový a rychlý útok kvůli technologicky nedokonalým motorizovaným jednotkám,

---

⁷⁷ Např. zmíněné nedostatečné zmapování tehdejší situace u německé výzbroje.

⁷⁸ JOHN, Miloslav. *Září 1938* I. Brno: Bonus A, 1997. ISBN 80-85914-44-1. s. 33.

⁷⁹ Toto nadměrné zveličování významu opevnění například zmiňuje J. Tesař a nazývá jej až opevňovacím mýtem.

československým horským hranicím s opevněním. Německé síly by ovšem velmi pravděpodobně v dlouhodobějším horizontu týdnů prolomily československou lineární obranu. Německo by velmi pravděpodobně získalo kontrolu nad československým územím, zejména kvůli své početní převaze v pěchotních jednotkách. Německé letectvo by během několik dnů velmi pravděpodobně získalo nadvládu nad československým vzdušným prostorem, což by následně narušilo možné manévrovací možnosti československé armády.

5. MORÁLNÍ PŘÍČINY MNICHOVSKÉ DOHODY

Morálku a morální aspekty nemusíme chápat pouze jako vyhodnocování toho, co je správné a špatné, ale i jako nutné interní duševní postoje a principy, které nás právě k tomuto porovnání správného a špatného vedou. Právě Mnichovská událost je dle F.McDonougha: *“viděna mnohými kritiky jako negativní akt obětování principů.”*⁸⁰ V žádném případě nebudu vytvářet hypotetické konstrukty „co by se stalo, kdyby“. I přesto si myslím, že tento pohled je pro pochopení tehdejších poměrů důležitý. Z hlediska Mnichovské dohody je zejména často zmiňovaný postoj Edvarda Beneše, tehdejšího československého prezidenta, politika a diplomata. E. Beneš studoval ve Francii politiku a politické nauky a při jeho nástupu do funkce ministra zahraničí mělo Československo s Francií silné spojenecké a politické vazby. Tato vazba na Francii je pochopitelná, Francie byla tehdeším garantem evropského míru a z politického a vojenského hlediska bylo spojenectví s Francií po první světové válce nutné pro samotnou existenci Československa.⁸¹ Z mezinárodního hlediska však byla francouzská zahraniční politika v pozdějších letech oslabena svými vnitropolitickými konflikty.⁸² Z hlediska vojenského vojenský historik plk. Eduard Stehlík zmiňuje: *„Maginotova linie byla naším nepřitelem“ už tím, že byla vybudována. Protože tím se Francie uzavřela za Rýnem a předpokládala, že nevpustí Němce na svoje území, ale tím také padala ochota Francie angažovat se v náš prospěch na německém území.”*⁸³ Tyto dva faktory poukazyvaly již před mnichovskou krizí a před anšlusem Rakouska, že Československo bude ve své situaci stále více osamocené.⁸⁴ To ovšem na druhou stranu nijak nesnižovalo jeho nutnost se samostatně rozhodovat. V této situaci stál za rozhodnutím zejména prezident Edvard Beneš, jako vrchní velitel ozbrojených sil.

Úloha armády v jakémkoli demokratickém státě je jasně a předem jednoduše definovaná, tj. chránit stát před vnějším nepřitelem. Československo jakožto demokratický stát,

---

⁸⁰ MCDONOUGH, Frank. Chamberlain and the Czech Crisis of 1938: A Case Study in the role of morality in the conduct of international relation. In: Mnichovská dohoda. Cesta k destrukci demokracie v Evropě. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0923-1. s. 80.s („viewed by its many critics as involving negative act such as sacrificing principles“)

⁸¹ Přijmeme-li fat, že nově vytvořený stát nebyl garantován pouze smlouvami, ale také zejména vojenskou a politickou silou států Dohody po první světové válce.

⁸² Jak jsem již zmínil v kapitole mezinárodních aspektů Mnichova 1938 jednalo se o řešení hospodářské krize, konfliktů mezi pravíci a levíci, svržením vlád a řešením celostátních stávek.

⁸³ Historie cs. Pohraniční opevnění [Filmový dokument]. Archiv ČT. Česko, 2008. 12:41.

⁸⁴ Oproti např. letům 1920-1930 kdy byla Francie byla garantem evropského míru.

který „tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem“⁸⁵ v září roku 1938 mělo vybudovanou armádu pro obranu svého území. I přes tlak zahraničních mocností, zejména Francie a Velké Británie,⁸⁶ zůstávalo rozhodnutí výhradně na československé vládě a prezidentu československé republiky. V literatuře často zmiňovaný fakt, že bychom byli označeni za viníka války, nemůže být z historického hlediska považován za správný. Pokud bychom tento fakt připustili, museli bychom opustit či pokřivit zásady demokratických státních uskupení, které ústavou garantují své národní sebeurčení a možnosti své obrany. I přes rozsáhlou literaturu mapující život Edvarda Beneše⁸⁷ se nikdo nezamyslel nad otázkou, do jaké míry bylo Benešovo rozhodnutí ovlivněno jeho předchozím působením na pozici diplomata. Tomuto tématu se jako jediný částečně přiblížil historik J. Tesař ve svém díle *Mnichovský komplex*⁸⁸ a nepřímě se k němu vyjádřil plk. Eduard Stehlík „*V té souvislosti [s Benešem] je vřdycky zajímavé, vzpomínám si na takovou, takovou vzpomínku lidí, kteří říkali, že se ptali Jana Masaryka v Londýně za války, který byl exilovým ministrem zahraničí, co by dělal jeho tatínek Tomáš Garrigue Masaryk, kdyby býval byl v čele státu v době září 38. roku? A on na to celkem lakonicky odpověděl: ‚Táta by řekl, tož budeme sedlat.‘ Ten by do toho řešil, šel trošku jinak.*“⁸⁹

O Německu jako o nepříteli nemohlo být z české strany v září 1938 žádných pochyb. I přes porušení Versaillských dohod byla „*Československá vláda – stejně jako západní velmoci – byla ze strany Německa ubezpečována, že se mu nejedná o žádné územní nároky a že bude beze zbytku respektována československá integrita a suverenita. Již bezprostřední dny a týdny po anšlusu však ukazovaly, že připojení Rakouska byla pouze předehra k zostření napětí kolem československého státu a přípravám k útoku na něj.*“⁹⁰ Německo se i dále připravovalo na útok na Československo, přesunovalo divize k československým hranicím a jednotky Freikorpsu⁹¹ aktivně napadaly československé vojáky. Dle historika Ladislava Kudrny bylo: „*V boji*

---

⁸⁵ Ústavní listina Československé republiky, 121/1920 Sb., Hlava první § 3.

⁸⁶ Francie z pozice smluvního spojence a Velká Británie jako spojenec Francie prosazující politiku appeasementu a vycházející ze zprávy Lorda Runcimana, která doporučovala odstoupení československých pohraničních oblastí.

⁸⁷ Např. DEJMEK, Jindřich. *Edward Beneš: politická biografie českého demokrata II.* Praha, 2008. s 158.

⁸⁸ TESAŘ, Jan. *Mnichovský komplex.* Praha: Prostor, 2000. ISBN 80-7260-035-4. s. 84-93.

⁸⁹ Viz. Přepis: Jak to vidí Eduard Stehlík - 10. zář. Archiv <http://www.rozhlas.cz> [online]. [cit. 15.6.2014]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/dvojka/jaktovidi/_zprava/1255884

⁹⁰ KUKLÍK, Jan a NĚMEČEK, Jan a ŠEBEK, Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova.* Praha, 2011 ISBN 978-80-87284-18-6. s. 27.

⁹¹ Kterým se dostalo výcviku od jednotek a velitelů Wehrmachtu včetně jednotek SS.

zraněno minimálně 138 vojáků, ⁹²ale skutečný počet se bude pravděpodobně blížit číslu 170, z důvodu, že se pravděpodobně nedochovalo hlášení od VII. Sboru Zemského vojenského velitelství Bratislava. “⁹³

Diplomacie se obecně snaží řešit konflikty mezi státy na mezinárodní scéně mírovými prostředky. V kritických okamžicích však diplomacie ustupuje řešení vojenskému, které může být v určitých situacích řešením jediným. Pro nejednoznačnost morálních otázek mohou pouze zmínit svůj osobní názor, že obrana svých hranic a svého území je situací, kdy se vůči agresii dá odpovědět pouze a jedině vojenským způsobem. Tento názor, který není vlastní pouze mě, bývá často spojován s výrokem T. G. Masaryka: „*O hranice se nejedná, o hranice se střílí,*“ či s výrokem plk. Eduarda Stehlíka: „*Ubránit jsme se nemohli, ale bránit jsme se měli.*“⁹⁴

Československo by nebylo jediným státním útvarem, který by se bránil vůči přesile i přes téměř jistou vlastní porážku. V té době byly známé historické případy obrany městského státu Sparta v bitvě u Thermopyl či obrana Habeše při druhé italsko-etioopské válce z let 1935 - 1936. V případě Sparťanů šlo o mnohem větší početní nevýhodu a v případě Habešanů o mnohem větší technologickou nevýhodu než v případě srovnání československé a německé armády. Ačkoli ve své práci nezmiňují události po přijetí Mnichovského diktátu, tj. po 29. 9. 1938 jedinou výjimkou je níže zmíněná situace Finska, která nastala jen několik měsíců po přijetí Mnichovské dohody. Finsko tehdy čelilo obdobnému nátlaku ze strany Sovětského svazu: „*Když sovětská diplomacie, sondující možnosti podpisu paktu o vzájemné pomoci a také ‚úpravy‘ hranic ještě před výbuchem evropské války, vznesla počátkem října 1939 poprvé celou kolekci svých žádostí, byla odmítnuta. Ze sovětských požadavků, navenek motivovaných mimo jiné blízkostí hranic severně od Leningradu, byla finská vláda Aimo Cajandera ochotna uvažovat jen o odstoupení několika malých ostrovů ve Finském zálivu, další územní cese (které by mj. znamenaly likvidaci finských opevnění v Karélii) ale vyloučila. Po třech kolech neúspěšných diplomatických jednání v průběhu října a listopadu dospěl sám premiér k závěru,*

---

⁹² „Málo známou skutečností jsou případy, kdy si českoslovenští vojáci, na základě zářijových událostí a posléze mnichovské tragédie, sáhli na vlastní život. Celkem se mi [Ladislav Kudrna] podařilo nalézt 31 těchto smutných případů, plus jeden pokus o sebevraždu, které mají zřejmou souvislost s výše uvedenými událostmi.“ (Sborník ze symposia k 70. výročí mnichovské dohody: Mnichov 1938 a česká společnost, Praha, 2008, s. 64)

⁹³ KUDRNA, Ladislav. Padlí vojáci československé armády v době branné hotovosti státu v roce 1938. In: *Sborník z mezinárodního symposia k 70. výročí mnichovské dohody. Mnichov 1938 a česká společnost.* Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-06-9. s. 59.

⁹⁴ Historie cs. *Pohraniční opevnění* [Filmový dokument]. Archiv ČT. Česko, 2008. 38:12.

že Finové se budou musit ,učit orat svá pole s karabinou v zádech, ‘ což blízká budoucnost zcela potvrdila. ‘⁹⁵

Výše zmíněné případy obrany národní suverenity podle mého názoru logicky vyvozují, že obrana vlastního státu není podmíněna nutností vítězství tedy ubránění se, ale naopak je bezpodmínečným vyústěním národního sebeurčení a udržení vlastních ideálů svobody. Prezident Edvard Beneš nebyl ve svém rozhodování zcela osamocen. K obraně státu ho vyzýval častými soukromými dopisy Karel Čapek⁹⁶: *„Ale jak víte, i demokracie se musí bránit zbraněmi, jde-li se na ni s flintou a kanonem; a musí se bránit slovem a tiskem, je-li jimi ohrožována.*⁹⁷ Z tehdejších československých politiků můžeme zmínit skupinu⁹⁸ okolo poslance Národního shromáždění republiky Československé Vlastimila Klímu, jež prosazovala obranu Československa. Z armády můžeme zmínit např. armádního generála Aloise Eliáše či francouzského brigádního generála a náčelníka francouzské vojenské mise v ČSR Louis-Eugene Fauchera. Pro vojáky byla samozřejmě obrana státu vůči nepříteli podmíněna přísahou a mobilizace *„svým provedením ukázala, že drtivá většina československých vojáků byla odhodlána bojovat.* ‘⁹⁹

Podobné odhodlání však v době Mnichovské krize nenacházíme u prezidenta E. Beneše. Jeden z jeho citátů po válce v roce 1946 popisuje M. Hauner: *„Řekl mi [A.J.P. Taylor], že poznal Beneše během války a naposledy ho navštívil na Hradě v r. 1946. Beneš ho prý vzal k oknu a pravil provokativně: ‚A řekněte, zda není krásná? Jediné město ve střední Evropě, které nebylo válkou zničeno. A to je moje zásluha.‘ Když se Taylor na něj tázavě podíval, prezident dodal na vysvětlenou: ‚Tím, že jsem podepsal Mnichovskou dohodu, zachránil jsem Prahu a můj národ před zničením.* ‘ ‘¹⁰⁰

Osobně souhlasím s názorem, že ubránit jsme se v roce 1938 nemohli, ale bránit jsme se měli. I přes všechna fakta a události zmíněné v této práci, které hrály v neprospěch Československa. Situace ve které bylo Československo již byla krajní a jednalo se nejenom o

---

⁹⁵ DEJMEK, Jindřich. Edvard Beneš, Československo a Mnichov. In: *Mnichovská dohoda. Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha: Karolinum, 2004. s. 35.

⁹⁶ Zdokumentovaných v díle ČAPEK, Karel. *Neznámé i známé texty z roku 1938*. Praha, 2005.

⁹⁷ ČAPEK, Karel. *Neznámé i známé texty z roku 1938*. Praha, 2005. s.35

⁹⁸ Např. Toušek, Rašín, Ripka, Stránský viz Vlastimil Klíma: 1938: Měli jsme kapitulovat, s. 46

⁹⁹KUDRNA, Ladislav. *Padlí vojáci československé armády v době branné hotovosti státu v roce 1938*. In: *Sborník z mezinárodního symposia k 70. výročí mnichovské dohody. Mnichov 1938 a česká společnost*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-06-9. s. 56.

¹⁰⁰ HAUNER, Milan. *Mnichov v díle Edvarda Beneše*. In: *Mnichovská dohoda. Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha: Karolinum, 2004. s. 242.

zachování jeho státní celistvosti, ale i obranu národní identity a jeho vlastní svobody. A v takovém případě je podle mého názoru vojenská obrana nutná a to bez ohledu na okolnosti, velikost či vyzbrojenost nepřátelské armády.

6. ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá událostmi, které vedly k přijetí Mnichovského diktátu dne 29.9 1938. Práce nahlíží na události a danou problematiku z několika hledisek, respektive z pohledu mezinárodního, vnitrostátního, vojenského a morálního. Vzhledem k povaze události a rozdílné komplexnosti jednotlivých pohledů, jsou kapitoly popisující aspekty mezinárodní a vojenské rozsáhlejší a propracovanější než kapitoly o pohledech vnitrostátních a morálních. Historicko-syntetickým přístupem práce popisuje příčiny, které vedly k Mnichovské události dne 29.9 1938.

Mezinárodní pohled na Mnichovskou situaci vyžadoval analyzování postupného porušování Versaillské smlouvy Německem. Postupné nepovolené vyzbrojování či obsazování demilitarizovaných oblastí je uvedeno v kontrastu s oslabující se zahraniční politikou Francie, která stále více spoléhala na Velkou Británii. Druhou analyzovanou oblastí byla Malá dohoda, vztah Československa s Polskem a Československa s Rumunskem.¹⁰¹ Patrně nejdůležitější částí kapitoly jsou vztahy Československa s okolními státy, respektive spojenecké mezinárodní smlouvy s tehdejšími mocnostmi. Z literatury analyzující tuto oblast vyplývá, že ač byla Francie smluvně zavázána pomoci, bylo pro praktické provedení nutné zapojit i pomoc Sovětského svazu. Angažovanost Sovětského svazu při pomoci Československu byla podmíněna právě účastí Francie, nicméně byla znemožněna postojem Velké Británie vůči Sovětskému svazu. Tento imaginární trojúhelník, ve kterém vždy dvě strany znemožňovaly účast strany třetí, byly hlavním důvodem pro nerealizovatelnost jakékoli zahraniční pomoci pro Československo.

Překlenutím mezi mezinárodními a vnitrostátními aspekty Mnichova 1938 byla britská zahraniční mise lorda Runcimana v létě 1938 v Československu. Kapitola o vnitrostátních aspektech se věnuje stavu německých menšin, resp. hlavně působení Sudetoněmecké strany v Československu. Nátlak Sudetoněmecké strany se neustále stupňoval např. Karlovarskými požadavky, a nezmírnil jej ani mise britského vyslance lorda Runcimana. Krátce je popsána situace na československé politické scéně, zejména u československé vlády a prezidenta Československa Edvarda Beneše.

Pohled na situaci z vojenského hlediska je pro přehlednost rozepsán do četných drobných kapitol. Vzájemně jsou srovnány možnosti československé a německé armády v hlavních oblastech jakými byla pěchota, motorizované jednotky, letectvo, opevnění,

---

¹⁰¹ Respektive možnost transitu sovětských jednotek přes Rumunské území.

geografická poloha atd. Jednotlivé oblasti jsou následně shrnuty do nejpravděpodobnějšího scénáře, kterým by po vyhodnocení všech faktorů byla velmi pravděpodobná porážka československé armády. Práce však vyvozuje nepříliš rozšířenou myšlenku, že průlom a vítězství německé armády by velmi pravděpodobně nebylo dosaženo bleskovou válkou v průběhu několika dnů, jak bylo Hitlerem zamýšleno, ale naopak v průběhu týdnů.

Nejstručnější kapitolou jsou morální aspekty Mnichova 1938. I přesto kapitola shrnuje možnosti obrany Československa z pohledu morálního, resp. z pohledu svrchovaného demokratického státu. Kapitola je založena na myšlence práva státu na obranu vlastní národní suverenity a obranu svobody vlastních občanů. Kapitola se zabývá zejména postojem E. Beneše s přihlédnutím na jiné příklady obrany národní suverenity. Pro nejednoznačnost a diskutovatelnost vynášených morálních soudů, je kapitola, i přes citování jiných historiků, zejména mým vyvozeným názorem na přijetí Mnichovského diktátu.

Práce je aktuální zejména ze dvou důvodů. Prvním je historická a společenská neuzavřenost tohoto tématu. Druhým je patrně nikdy nekončící problematika sebeurčení národů a stanovování hranic jednotlivých států. Práce může mít aktuální význam při porovnávání historických událostí s událostmi z moderních dějin, např. s postoji velmocí k anexi Krymu v roce 2014.

Přínos pro akademickou obec může být v oblastech, které dosud nebyly příliš popsány, jakými je kapitola o počasí či zamyšlení se nad morální stránkou problematiky. Přínos pro pedagogickou praxi může podle mého názoru být v krátkých shrnutích jednotlivých kapitol, které přehledně a stručně shrnují jednotlivé pohledy na danou problematiku. Práce může také svým rozsahem, který je mezi učebnicí dějepisu a rozsáhlými odbornými publikacemi, být pomůckou v rámci pochopení událostí které vedly k přijetí Mnichovské dohody.

7. SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ

KNIHY

ČAPEK, Karel. *Neznámé i známé texty z roku 1938*. Praha, 2005.

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Ostrava, 1999. ISBN 80-86101-19-3.

DEJMEK, Jindřich. *Československá zahraniční politika v roce 1936 Svazek II*. Praha, 2003. ISBN 80-86506-30-4/ ÚMV.

DEJMEK, Jindřich. *Československá zahraniční politika v roce 1938*. Praha, 2000. ISBN 80-85864-84-3/ÚMV.

FILÍPEK, Jan. *Mnichov 1938 Hra o Československo*. Praha, 2001. ISBN 80-902023-9-X.

FRANCEV, Vladimír a KLIMENT, Charles. *Československá obrněná vozidla 1918-1948*. Praha: Ares, 1999. ISBN 80-86158-06-3.

HAHNOVÁ, Eva. "Mnichov" v kontextu (sudeto)německých dějin. In: *Sborník z mezinárodního sympozia k 70. výročí mnichovské dohody. Mnichov 1938 a česká společnost*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-06-9.

HAUNER, Milan. Mnichov v díle Edvarda Beneše. In: *Mnichovská dohoda. Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha: Karolinum, 2004.

JOHN, Miloslav. *Čechoslovákismus a ČSR 1914 – 1938*. Beroun: Baroko, 1994. ISBN 80-85642-20-4.

JOHN, Miloslav. *Československé letectvo v roce 1938*. Praha: Prostor, 1996.

JOHN, Miloslav. *Září 1938, Role a postoje spojenců ČSR*. Olomouc, 2000. ISBN 80-85642-20-4.

JOHN, Miloslav. *Září 1938 I*. Brno: Bonus A, 1997. ISBN 80-85914-44-1.

JOHN, Miloslav. *Září 1938 II*. Brno: Bonus A, 1997. ISBN 80-85914-45-X.

KLÍMA, Vlastimil. 1938: Měli jsme se bránit?. Praha, 2012.

KUDRNA, Ladislav. Padlí vojáci československé armády v době branné hotovosti státu v roce 1938. In: *Sborník z mezinárodního symposia k 70. výročí mnichovské dohody. Mnichov 1938 a česká společnost*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-06-9.

KUKLÍK, Jan a NĚMEČEK, Jan a ŠEBEK, Jaroslav. Dlouhé stíny Mnichova. Praha, 2011 ISBN 978-80-87284-18-6.

KVAČEK, Robert. Mnichovské desatero. In: *Sborník z mezinárodního symposia k 70. výročí mnichovské dohody. Mnichov 1938 a česká společnost*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-06-9.

KVAČEK, Robert a CHALUPA, Aleš a HEYDUK, Miloš. *Československý rok 1938*. Praha: Panorama, 1988.

MCDONOUGH, Frank. Chamberlain and the Czech Crisis of 1938: A Case Study in the role of morality in the conduct of international relation. In: *Mnichovská dohoda. Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0923-1.

MORELL, Sydney. *Viděl jsem ukřižování, Sudety 1938-39 – Svědectví anglického novináře, který byl při tom*. Brno: JOTA, 1995. ISBN 80-85617-64-1.

NĚMEČEK, Václav. *Československá letadla [1918 - 1945]*. Praha: Naše vojsko, 1983.

ŠAMBERGER, Zdeněk. *Mnichov 1938 v řeči archivních dokumentů*. Praha: Státní ústřední archiv, 2000. ISBN 80-85475-60-X.

TESAŘ, Jan. *Mnichovský komplex*. Praha: Prostor, 2000. ISBN 80-7260-035-4.

ČASOPISECKÉ ČLÁNKY

NĚMEČEK, Jan. Československo-polské vztahy na počátku 2. světové války: složitá cesta k jednání o konfederaci. In: *Český časopis historický* 2/2002. Praha, 2000.

FILMY A DOKUMENTY

Mnichovský debakl díl 2. [Rádiový pořad]. ČRo Historický klub. Česko, 2008.

Historie cs. Pohraniční opevnění [Filmový dokument]. Archiv ČT. Česko, 2008.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Český Hydrometeorologický Ústavu. *Archiv*. In: portal.chmi.cz [online]. [cit. 13. 6. 2014]. Dostupné z: <http://portal.chmi.cz/>.

Jak to vidí Eduard Stehlík - 10. zář. Archiv <http://www.rozhlas.cz> [online]. [cit. 15.6.2014]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/dvojka/jaktovidi/_zprava/1255884

Lord Runciman: *zpráva z 21. září 1938* [online]. [cit. 17. 6. 2014]. Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dokument/lord-runciman-zprava-z-21-zari-1938>.